

САМУР

№ 12 (177) 2005-йысан 27-декабрь

1992-йисан январдилай акъатзава

2006

ЛАЦУ ХЪҮТЬУ ЛАЦУ БАХТАР ГЪУРАЙ!

ЦИЙИВИЛЕР

АЈАКЪАЯР ВИЛИК ФИЗВА

Азербайжандынн Урусатдин алакъаяр къвердадай вилик физва. 2005-йисуз Урусатда Азербайжандын меденитидин йикъар къылде фена. 2006-йисуз цийл тедбирлар къылды акъудун фикирда къуңа. Февралдин эхирә РФ-дин президент В.Путин Бақудиз къведа. Меденитидин, образованидин, энергетикадин рекъерай Урусатдин талукъ министерствойрыз рөгъбервал гузый касарни президентдикъ галаз Бақудиз атун гөрек я.

Кыл акъуддай ксари лугъузтайвал, гуруышмиш хъайи вахтунда Азербайджандинни Урсатдин президентке, күве улкъевден арада алакъаяр мадни вилик тухудай са шумуд документдиз къул чulgвада.

ЭЦИГУНАР ПАРА ЖЕДА

Цийи мектебар эцигуных авсиятда гъукуматдин программадив гекъигайтла, 2003-2008-йисара чи республикада 149 мектеб ва 175 алava корпусар эцигна кланзава. Цинин ийсуз Гыйдар Алиеван Фондунин та��атралди 132, гъукуматдин та��атралди 20 мектеб эцигна карлик күтүнэн

төб эцгига кардик кутунва.
2006-йисүз Республикадин чара-чара районара мадни са шумуд цийн мектебар эцгига. Са йисан къене Бакуда 10 Абшерон районда 8 цийн мектеб кардик кутада. 2007-йисан эхирдалди мектебар 150 миллиард манатдин информацийдин аваданлухралди таъминаарда.

ди тайминарда.
Алай йиңсү 2841 муаллим ківалахал қыабулнава. Ятланы хуъруын мектебра 7 ағзұрдағ ақақына муаллимиздің іштіяж ава. Көвери йиңсү 3 ағзұрдағ ақақына муаллимар ківалахал қыабулун фикирда күнья.

МАДНИ КУЬМЕК ГУДА

Япониядин гъукуматди "Векъерин пунар ва инсанинн хатасузвал" программадин рекъый чи улкөвдиз мадни күмек гуда. 2006-йисүз японри Азербайжанда пуд цийи проект кылил акынду. Жейранбатан поселокда ва Къевепеле райондин Улудаш хурье мектебар эцгигна кардиц куттада. Идалай гъеъри Сүмгаитда са общежитие цийи кылелд түккүльрда. И проекттар кылил акындуун патал Япониядин гъукуматди 277525 доллар къван пулунин такъатар сөрфдя.

ЯХЦҮР ТЕЛЕКАНАЛДИЗ КИЛИГДА

2006-йысандан февралдин ваңра Бакуда IP televiziya (IP-TV)кардик кутада. Ада абонентриз 40 телеканалдиз килигдай мүмкінвал гуда. Цийи технология кардик кутан патал чқадин кыл акындаид қасары Кийтайдын "Huawei" компанийнан күмбемдікай менфят көзчала.

ШАВАЙ ФИДАЙ ТАКСИЯР

Урусатда 2006-йисан февралдиз цийи улакъар -
цавай фидай таксиря пайда жеда. Авиатаксиря хыз
ругуд қас квадай М-101Т самолетрикай менфят къа-
чуда. Нижегороддин "Сокол" заводди ахъязавай
ихътин са самолеттун кимбет 1,3 миллион доллар я.
Сифте яз авиатаксиря Москва, Санкт-Петербург, Тула,
Орел, Курск ва Белгород шегъерра кардик ку-
тада. Авиатаксирин билетар мульку самолеттүн
билеттеги укуздуди жеда.

“САМУР” ГАЗЕТ

Мад са йис алуқызава. Чи газет ва кел-
зайвайбур патал ам кутугайди жедай-
дан چалахъ я чун. Вучиз лагъайтла 2005-йис
кутутгна чаз. Бакуда, Сумгaitда, Кылара, Ха-
чмаза, Къубада, Къивепеледа, Исмаиллыда
ва маса районра "Самур" хъейбурун къадар
400 кас къван пара хъана. Гъавиляй гила чи
газет 2400 тираждалди акъатзава. Им анжах
редакциядин коллективдин ваъ, гъакъни чи
келзайвайбурун агалкъун я.

Чи республикадай къецепатани "Самур" газет хъязвайбурун сан артух хъянва. Цинин йисуз чна анжах къецепатан уълквейрин келдайбурулай 200-далай виниз чаар къячуна. Санлай келзайвайбуру "Самур"диз 946 чар ракъурнава. Им 2004-йисандалай 106 чар пара я. И карди келзайвайбурун "Самур"дихъ галаз алакъаяр мадни мягъкем хъянвайли субутзава.

ЧАКАЙ КХЬЕНАЙ...

Лезгийрихъ лежбервиллин чехи тежриба ва
мединият ава. Им виш йисарилай эмнени яз амай
алакунар я. Виш йисара и халкъди къульуын,
дульгудин, майвайрин шумудни са цийни сортар
арадал гъана. Гульгери виридалайни хъсан
къульуын сортарикай я. Нехни сифте яз
лезгийрин чилерал багъя ризкии хъиз пайда
хъана... Лезгияр тарихда хуъруун майишат вилик
тухвай халкъарикий тирди ашкара я.

**Н.И.Вавилов,
академик.
1931-йис**

Къуъд лацуди,
гад къацуди хъурай.
Лезги халкъдин мисал.

2006

MİLLİ AZLIQLARIN VƏZİYYƏTİNƏ DAİR SEMINAR

Dekabrin 19-da Bakıda "Milli azlıqların müdafisi haqqında Çərçive Konvensiyası" mövzusunda seminar keçirilmişdir.

Avropanın təşəbbüsü ilə teşkil olunmuş tədbirə ölkəmizin dövlət qurumlarının, o cümlədən Xarici İşlər, Ədliyyə, Daxili İşlər, Təhsil, Mədəniyyət nazirliklərinin, Ombudsman Aparatının, Dövlət Statistika Komitəsinin, milli azlıqlar üzrə QHT-lərin nümayəndələri qatılmışdır.

Seminarda Avropanın təşəbbüsü ilə teşkil olunmuş tədbirə ölkəmizin dövlət qurumlarının, o cümlədən Xarici İşlər, Ədliyyə, Daxili İşlər, Təhsil, Mədəniyyət nazirliklərinin, Ombudsman Aparatının, Dövlət Statistika Komitəsinin, milli azlıqlar üzrə QHT-lərin nümayəndələri qatılmışdır. Seminarda Avropanın təşəbbüsü ilə teşkil olunmuş tədbirə ölkəmizin dövlət qurumlarının, o cümlədən Xarici İşlər, Ədliyyə, Daxili İşlər, Təhsil, Mədəniyyət nazirliklərinin, Ombudsman Aparatının, Dövlət Statistika Komitəsinin, milli azlıqlar üzrə QHT-lərin nümayəndələri qatılmışdır.

Seminarda Avropanın təşəbbüsü ilə teşkil olunmuş tədbirə ölkəmizin dövlət qurumlarının, o cümlədən Xarici İşlər, Ədliyyə, Daxili İşlər, Təhsil, Mədəniyyət nazirliklərinin, Ombudsman Aparatının, Dövlət Statistika Komitəsinin, milli azlıqlar üzrə QHT-lərin nümayəndələri qatılmışdır.

Seminarda Avropanın təşəbbüsü ilə teşkil olunmuş tədbirə ölkəmizin dövlət qurumlarının, o cümlədən Xarici İşlər, Ədliyyə, Daxili İşlər, Təhsil, Mədəniyyət nazirliklərinin, Ombudsman Aparatının, Dövlət Statistika Komitəsinin, milli azlıqlar üzrə QHT-lərin nümayəndələri qatılmışdır.

Seminarda Avropanın təşəbbüsü ilə teşkil olunmuş tədbirə ölkəmizin dövlət qurumlarının, o cümlədən Xarici İşlər, Ədliyyə, Daxili İşlər, Təhsil, Mədəniyyət nazirliklərinin, Ombudsman Aparatının, Dövlət Statistika Komitəsinin, milli azlıqlar üzrə QHT-lərin nümayəndələri qatılmışdır.

TÜMENLƏ ƏLAQƏ YAXŞILASACAQ

Rusyanın Tümen vilayətində on minlərlə azərbaycanlı və ləzgiler yaşayır. Gələn il həmvətənlərimizin kompakt yaşadığı bu vilayətə Bakıdan qatar reysi açılacaq. Hazırda bu məsələ ilə əlaqədar Rusiya tərefi ilə danışçılar aparılır. Tümen üçün ayrılan və onlar Bakı-Sverdlovsk qatarına qoşulacaq.

PULSUZ XİDMƏT GÖSTƏRİLƏCƏK

Gələn il respublikamızda aztəminatlı ailələrə dövlət tərefindən qayğı göstərilməsi daha da yaxşılaşacaq. Əhaliyə tibbi xidmət sahəsində bir sıra tedbirlər həyata keçiriləcək. İlin ilk günlərindən başlayaraq, Azərbaycanın hər yerində aztəminatlı ailələrə pulsuz stasionar tibbi xidmət göstəriləcək.

YENİ SİSTEM TƏTBİQ OLUNACAQ

2006-ci ilin yanvar ayından Azərbaycan Beynəlxalq Bankı yeni və daha müasir avtomatlaşdırılmış bank sistemine keçəcək. Yeni sistemin tətbiqi 1995-ci ilden istifadə olunan MIDAS sisteminin artıq bankın tələbatlarına cavab verməməsi ilə əlaqədardır. Yeni program çoxlu sayıda filial və şöbələrə xidmət etməyə imkan verəcək.

ƏRƏB FILMLƏRİ NÜMAYİŞ ETDİRİLƏCƏK

Qarşısındaki ilin mart ayı respublikamızda ərəb filmlərinin nümayiş etdirilməsi ilə əlamətdar olacaq. Novruz bayramı ərefəsində Bakıda "Ərəb kinosu həftəsi" keçiriləcək. Filmləri Misirin paytaxtı Qahiredən Azərbaycan mütxəssisləri özləri seçib getirəcəklər.

Yalana inanmaq nadanlılıqdır.

Ləzgi atalar sözü.

FRANSALI ALIM LƏZGI DİLİNI TƏDQİQ EDİR

Bizim avropalaşmaya olan meymənimizi artıq heç kim inkar edə bilməz. Bu fenomen insanların geyimlərində, danişq tərzlərində, dünyagörüşü və məişətində de hiss olunur. Belə bir halda milli dəyərləri, adət-ənənələri, ana dilini qorumaq bir zərurət kimi ön plana çəkilir. Fərqli cəhət odur ki, bu proses qarşılıqlı xarakter daşıyır və avropalılar da öz növbəsində bize maraq göstərirler. Belə şəxslərdən biri də Jil Otyedir.

Dilşunas Jil Otye Fransanın Paris şəhərindəki Sərq Dilləri və Sivilizasiyaları İnstitutunda baş müəllim işləyir. Artıq beş ildən artıqdır ki, o öz elmi fəaliyyətini Qafqaz dillərinin araşdırılmasına həsr etmişdir. O, ləzgi, qızı, buduq, xinalıq, tät, rutul, saxur dillərində xeyli söz bilir, şifahi xalq ədəbiyyatını oxuyub başa düşür. Hətta ilk görüşümüzdə o, ləzgi dilinin boğaz səslerini səlis tə-

ləffüz edərək, hamını heyrətə gətirmiştir.

Azərbaycan kəndlərini gəzən Jil ləzgi dilinin bir neçə ləhcəsi ilə üzləşir və onları maraqlanır. Bu işdə o, alman müellifləri tərefində ingilis dilində yazılmış "Ləzgi dilinin qrammatikası" kitabına istinad edir. Kəndlərdə nağılı həvəskarlarını axtarır, onların söylədiyi folklor nümunələrini lente alır, yazılı şəkər çevirir və onların üzərində işləyir. Kiril əlifbasına bütün Avropa dilçilərinin bələd olmadıqlarını düşünən Jil Otye ləzgi dilini latin əlifbası ilə yazmağa cəhd göstərmışdır.

O, dilləri həm də müqayisəli qrammatika əsasında təhlil edir. Yəni eyni bir nağılı müxtəlif dillərə tərcümə etdirir.

Jil Otye alicənab müəllimdir. O, tələbelərlə həmişə semimi rəftar edir, onların biliyi və bacarığını layiqincə qiymətləndirir. Bu il Dağıstan-

dan bir neçə ləzgi tələbə Parisde onun dərs dediyi institutda təhsil almışdır. Cənab Otye onları diplom işlərinə rehbərlik edir.

Keçən yay, iyunun 29-da "Jorj Sand" adına Fransa Mədəniyyət Mərkəzində J.Otyenin "Azərbaycanda milli azlıqların dilləri" mövzusuna həsr olunmuş mühaziri oldu. Bu zaman o, Qafqaz dillərində hal və cins kateqoriyaları, sekilçilərin işlənməsi məsələlərindən danışdı. Qafqaz dilləri dönyanın digər dilləri içərisində öz orijinallığı ilə seçildiyini vurgulayan Jil Otye çıxışını "bu dilləri qorumaq vacibdir, cüntki onlar bizimcün bir elmi xəzinədir, tarixi abidədir" deyərək başa çatdırdı.

Aytən BABALİYEVA,
Fransanın Azərbaycandakı
səfirliliyinin əməkdaşı.

TAHİRCAL KƏNDİNİN TARİXİ HAQQINDA

(Əvvəli qəzetimizin 20 oktyabr və 22 noyabr 2005-ci il saylarında.)

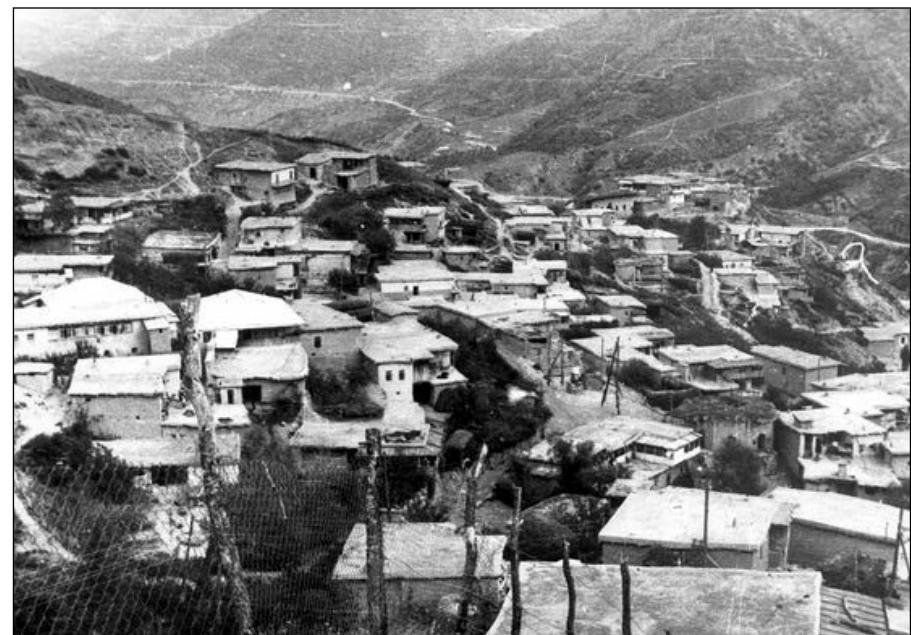
1905-1907-ci illər birinci rus inqilabı car hökumətini berk qorxuya salmışdır. Çar hökuməti qorxurdu ki, milli ucqarlıarda milli-azadlıq hərəkatı yeniden alovlanınsın. Buna görə də milli rayonlarda yaşayan əhalini sakitləşdirmək üçün xırda güzəştər verməye məcbur oldu. Yerlərdə yeni məktəb binalarını tikdirməyə başladı. 1911-ci ildə Tahircalda məktəb tikintisinə başlanıır. Podratçılar Salbuq Kələntər oğlu və Həzrə kənd sahini Hacı Qanbay tikintiyə rəhbərlik edirlər. Kərpicləri kənd camaati kəsib getirdilər. Taxta-şalbanı Yalama dəmiryol stansiyasından arabalarla daşıyırlar. 1913-cü ilin sentyabrın 1-də məktəbin tikintisi başa çatır.

Həmin dövrə kənddə rus dilini bilən yeganə adam Ibrahim Zahidov idi. İbrahim yetim olmuşdur. O, Quba şəhərində bir rus həkiminin yanında qapıcı işləyir, ondan rus dilini öyrənir. Sonra isə məhkəmədə işləyir. O, car hökumətinin qanunu dərinən öyrənir, sonra kənddə qayıdır, ailə qurur. Kənddəki rus-tatar məktəbində dərs deyir.

Məktəbə müdür vəzifəsinə əslən Axtadan olan Abubəker Şahmərdanov təyin edilmişdir. Həmin məktəbin məzunu Sərrəd Süleymanov neqəl edirdi ki, məktəbin gircəyində qapının üstündə çar II Nikolayın şəklini asmışdır. Həm müəllimlər, həm də sağlıqlar məktəbə daxil olarkən cara təzim etməli idilər. İnspektor şagirdlərin biliyini yoxlayıb sınıfındı-sinifə keçiridilər. O, dördüncü sınıfda oxuyan şagirdləri Həzrə kəndinə imtahanaya apardı.

XIX əsrin ikinci yarısında, kəndimizdə yüzbaşı Aslan adlı şəxs idi. Onun Tahircal camaati qarşısında xidmətləri çox böyük idi. Belə söyleyirlər ki, Quba qəzasının rəisi Litvinov Aslan yüzbaşını öz yanına çağırır. Onu xəbərdar edir ki, sizin kəndinizin ərazisində olan meşələrə gözətçi təyin etmek isteyirik. Aslan yüzbaşı buna etiraz edəndə Litvinov əmr edir ki, Aslan yüzbaşını dar ağacına bağlaşınlar. Litvinov özü kabinetdə oturub Aslan yüzbaşının ona yalvaracağına gözleyirdi. Şəhər saat 10-dan axşam saat 4-ə qədər onu dar ağacına bağlanmış şəkildə saxlayırlar. Nehayət Litvinov köməkçisini tapşırır ki, yüzbaşının əl-ayığını açıb getirsin. Rəis ondan soruşur ki, sərəncamına razısanmı? Aslan yüzbaşı deyir ki, siz məni güllə ilə öldürərən canım bir dəfə ağrıyacaq. Amma kənddə camaat tərefindən daş-qalq adlındə bədənim min yerdən ağrıyacaq. Onun bu cavabından mütəəssir olan rəis fikrindən daşınır.

Kəndimizin ərazisi əsas kənd sahəsindən və yeddi obadan ibarət idi. Aran zonasında yaranan ilk oba Qarat oba kəndi olub. Obanın sahələrinin əksəriyyəti kəndin aşağı məhəlləsinin sahələri olmuşdur. Onun əsası Qarat kişiñin ənənəli tərefində qoyulmuşdur. İkinci oba Uzden oba olub Üçüncü oba Torpaq köpəkdir. Obanın ortasından çəkilən su arxinin üstündə torpaq köpü salındığına

göre oranı Torpaq köpü adlandırmışlar. Dördüncü oba Saleh obadır. Onun əsası Saleh kişi qoymusdur. Kurum oba nisbətən az əhalinin yaşadığı obaldan biri idi. Kələntər oba isə sonralar yaranmışdır. Onun əsası Kələntər tərefində qoyulmuşdur. Kələntər Hacı Əmirdünenin oğludur. O, əslən Sabran şəhərinin sakını olmuşdur. Sabran şəhəri naməlum səbəbdən süqütə uğradıqdan sonra o, kəndiməze gəlmışdır. Sonra Əmirdünen Dağıstanın Axtı rayonunun Qara-Kürə kəndindəki bir sərkərin qoyununu on il otarır. Sonra sərkərin yanına gələrək evə qayitmaq istədiyini bildirir. Sərkər çobanlıq haqqı olaraq ona yüz qoyun verir. Bundan sonra Əmirdünenin var-dövləti artır. Onun iki oğlu olur. Onlardan biri Kələntər idi. Əmirdünenin nəslisi artır. Sonra isə Kələntər oba onun adına yaranır. Ən genc obaldan biri Kuf oba olmuşdur. Bu obanın əsası "Sapayar" və "Şadiyar" nəsilləri tərefindən qoyulmuşdur. 1940-ci ildən başlayaraq obaya kənddən çoxlu ailə köçmüştür.

Mühərribədən sonrakı dövrə keçmiş Şirvan polkunun əskərlərinin sakın olduğu Şirvanovkadaki rus ailələrinin Russiya köcməsi ilə əlaqədar olaraq müxtəlif obaldan və kəndlərdən oraya çoxlu ailə köçmüştür. İndi Şirvanovkada əhalinin əksəriyyət hissəsini təhircillər təşkil edir.

Kəndin ərazisi iki yere ayrılrı: xüsusi mülkiyyət torpaqları və icmaya məxsus torpaqlar. Kəndimizin ərazisində xüsusi adamlara məxsus biçənək sahələrinin adları indi də qalmaqdadır. İcmə torpaqlarından xəzinə xeyrinə vergi verən vətəndaşlar istifadə edə bilərdi. İcmə torpaqları vaxtaşırı əhali arasında paylaşıldı. Ot çalımı vaxtı gələndə biçənək torpaqları kəndin üç məhəlləsinin sakın-

ları arasında paylanırdı. Hər məhəllənin nüfuzlu şəxslərindən öz müvəkkil var idi.

Biçənəklər calınib qurtarıldıqdan sonra həmin ərazilərdə camaatın mal-qarasını və qoyunlarını otarmaq üçün istifadə edilirdi. Palasa sahəsi də üç məhəllə arasında hər üç və beş il müddətindən qayalıqda paylanırdı. Şahdağın ətəyindən Tahircal kəndinə məxsus iki böyük yaylaq var idi. Yaylaqlarda yayda 18 alaçq qurulurdu. Hər alaçqda 600-800 qoyun olurdu. Kənddə 14 yerde ayri-ayri adamlara məxsus dəyirmanlar var idi. Həmin dövrə aran zonasında yaşıyan əhalilər cəltik və düyü əkirdi. Məhsulun artığı Qubaya və Dağıstanın Axtı rayonuna aparılırlar. Əhalinin əsas məşgulliyəti əkinçilik və heyvandarlıq idi. Bəzi ailələr arıcılıqla məşğul olurdular. Kənddə bir neçə baqqal dükəni fealiyyət göstəridi. Ən geniş alverle məşğul olan şəxs Əlimet idi. Kəndlilər ondan faizle pul borclarıdır. Neticədə Əlimet kişi bir sandıq vəksəl toplamışdır. Əlimetin pulu bir milyonu ölüb keçmişdi. Sonradan Əlimet kişi zuxullu Rəcəb kişi ilə Dərbənddə sabun zavodunu tikdirir. Lakin sovet hökuməti qurulduğundan sonra zavod müsadiqə edilir.

İkram DÖVLETXANOV.

Redaksiyadan: Hörmətli oxucular! "Samur" qəzetinin son üç sayında dərc etdiyimiz "Tahircal kəndinin tarixi haqqında" məqalələr Qusar rayonundakı Yuxarı Tahircal kənd məktəbinin tarix müəllimi İkram Dövletxanovun üzərində calışlığı eyniadlı kitabdan götürülmüşdür. Müəllif yaxın vaxtlarda əsərini tamamlamadı fikrindədir. Ona bu işdə müvəffəqiyətlər arzulayırıq.

ЧИ ЧКАЙРИН ТІВАРАР АБУР ГҮСКІ ЧИРНА КІАНЗАВА?

(Эвэл газетдин 2005-йисан 25-февраль, 26-март, 24-май, 22-июнь, 28-иуль, 20-август, 14-сентябрь, 20-октябрь, 22-ноябрь тилитга)

Курумуба
Кульснет (3 хуър)
Кульснет Къазмаяр
Кульснетуба
Кульснет хъишлах
Кульрел (2 хуър)
Кульрелуба
Кульрел хъишлах
Кульрелпел
Кульрер
Кульрхуър
Кульрехуър
Кульрабахуър
Кульрик (2 хуър)
Кульргун
Кульрмух
Кульчал хъишлах
Кульцуън
Кульригъ Фита
Кульцуър
Культуъс
Кульар

К'чар
К'эл (Гирдман, шегъер)
К'ай (шегъер ва ху'р)
К'айшел
К'авг'япел
К'якъу
К'аяяпел
К'янсан
К'ярчугъ
К'адимаху'р
К'адима хъишлах
К'адашуба
К'аратуба
К'азмаяр (Куьреда 6,
К'уба пата 7 ху'р)
К'азмалар

Къазмалар
Къамбур
Къара Къуре
Къарбулух
Къалажух (*Келет, 3 хуър*)
Къаякент
Къадучахуър
Къазма яилах
Къазихадхуър
Къазиханпел
Къав (*шегъер ва хуър*)
Къванан
Къванишпел

Къвандынчел
Къежел
Къектем
Къенерхуър
Къелегарь
Къермеш
Къекъевенхуър
Къирахли
Къирахуба
Къириц
Къириц Дегъне
Къуба (Келе, шегъвер)
Къуба

Къуба Къуба Макъар Къурбанэфенди Къурбанэфенди

Къуупел Къууцл Къууцл тала

Къурдул
Къумхуър
Къйсун

Къунис
Къурукал
Къуруш (Къргън)
Къуруш (Шийи)

Къуруш (Циии)
Къутунгъ
Къучагъ
Къулунгъ

Къучагъар Къучагъ Къазма Къуллар

Къужум Къутургъан Къучум

**Къчум
Къумпере
Къурхмазуба
Къулсув**

Къусув
Къакъ
Къаклап
Іф

Къакъанкъатва Къасумхуър (2 х) Къакъанхуър

Къасум тала Къасум хъишлах Къартар

Квартар Къартхуър Къвепеле (Къебеле, шагър ва хум)

шегъер в Къвекам Къвесин Къвекам

Къвед лагъай Гаргар К Къвед лагъай Къефледп

Page 1

Къвед лагъай Яргун
Къвед лагъай Серкэрпел
Къвед лагъай Келеле
Къвед лагъай Чехи Пел
Къвед лагъай Гавдишанпел
Къвед лагъай Рушарпел
Къвед лагъай Мийсарпел
Къвед лагъай Кулььупел
Къвед лагъай Кунтл
Къвед лагъай Чинартала
Къвед лагъай Къванципел
2-отделение (Герейханован
совхоз)
Къвед лагъай Кульхуруба
Къвед лагъай Ялама
Къвед лагъай Чарахуба
Къвевар (Дербентдин сифте
тъвар. Шегъер ва хуър)
Къветлинхуър
Къвечлер
Къванцил
Къвепел
Къвепелуба
Къеруджар
Къерудж Къутал
Къенир
Къенир Къазмаяр
Къелягъ (2 хуър)
Къелягъ
Къехуъл (2 хуър)
Къечреш
Къеан
Къетленхуър
Къилагъ
Къилагъуба
Къиливар
Къилагъ Къуре
Къиркъилар
Къигъ
Къурагъ (шегъер)
Къурмух
Къудял
Къудалуба
Къудкъаш
Къудкъашуба
Къуд лагъай Къефледпел
Къулан Стлал
Къулан Леки
Къулан Ятахар
Къуца
Къулан Захитл
Къуруклам
Къунча
Къугал
Къугалар
Къуталхуър
Къульхуър (Къвехуър)
Къульхуъра
Къульхуър (Къудхуър)
Къулан Палас
Къурал
Къымук
Klaxцгъ
Kлalубар
Klamархуър
Klap
Klama Кучун
Klamklele
Kларнус
Kлашкъун
Kварчагъ
Kлеle (2 шегъер ва 18 хуър)
Къелет
Къелепад
Клемцуъл
Къеле Къуре (шегъер)
Къелехуър (2 хуър)
Къел
Къелет Лашар
Къелед Кунтл
Къелегъ
Къелегъуба
Къеледувъз
Klele Худат
Klepenlap
Клемедхуър
Клири (Kлрап, Икра)
Клирийрин Ятах
Климихуър
Клиткен
Клине
KlyntIxуър
Klyntlap
Klyp
Klyf
Klyfпел
Klyfуба
Klyfхишилах
Klyntlпел
Klyntl хшилах
Klyntlал
Klyp тала
Klysh
Klysha Klyntl

Күшта Пел
Күнгіл келе
Күнгіл хъишлах
Күтіл
Күтіллар
Күтілүл
Күмпафхуър
Күруба
Күруқнан (Балуджа)
Күркъуын (3 хуър)
Лацар (Лаза, 4 хуър)
Лакар (6 хуър)
Латар (3 хуър)
Лагъан
Лакъар
Лангү
Лакар хъишлах
Лацаб
Лацур (2 хуър)
Лашкын
Лагъиж
Лангу (поселок)
Лан
Лацуб
Ларап
Лгар
Лек
Леки
Лекит
Лекит Күтүськлү
Легхуър
Легар
Леган
Легекл
Лекътала
Лечет (2 хуър)
Лезгилер (Лезгиляр)
Лезгар
Лелегхуър
Ликлар
Луклар (2 хуър)
Луткун
Луткун Ятах
Лукал
Луткылам
Лульчек
Мацар
Марнал
Мархал
Макъвар (2 хуър)
Макъваруба
Магъмутахуър
Магъмутуба
Магъмут хъишлах
Магъмутапел
Матлаис
Манафхуър
Манафуба
Мамрач
Машидхуър
Машидапел
Машиуба
Марданхуър
Мардануба
Мачыгъ
Мазидхуър
Мандав
Махсұдхуър (2 хуър)
Маллакент (Фекьидхуър)
Манчар
Манчаруба
Макван
Манкъулидхуър
Манкъулидхуъруын тала
Мершер
Мезре
Мегъең
Мегъерхуър
Мегъралахуър
Мегъралуба
Мегъралахъишлах
Мегъеруба
Мегъер хъишлах
Мегъекхуър
Мекег
Мерз
Мерз
Меркін
Мешлеш (2 хуър)
Мегъараңдахуър
Мехкергъ
Меликли
Мемеша Келе
Мегъяд
Мийсаар (шегъер ва хуър)
Миттрыс
Миграгъ
Миграгъ Къазмаяр
Михер
Михер тала
Михетлар
Мисклиндапел
Мимитланепел
Мичегъ

Мирземетахуыр (2 хуыр)
Мискискар
Мирзебегли
Миси
Мисриханхуыр
Мурсалапел
Муллауба
Мургъель
Мургъуба
Муклук
Мутхар
Мурадахуыр
Муграк
Мухак
Мучу
Мучугъель
Мухур
Мухтадир
Мучу
Мульшкуыр (шөгөр ва хуыр)
Мульшкуруба
Мульшкуыр Палас
Мульверган
Мульверган Къазмаяр
Мулькуыт
Мультухуыр
Мульгууыр (2 хуыр)
Мульшүрдуба
Миягъядрихуыр
Муззепферуба
Нашлар (2 хуыр)
Наңлан тала
Набран
Нагъидхуыр
Нагъиуба
Надирапел
Нежекхуыр
Неренхуыр
Нехүн
Нульведхуыр
Нульведхуыруба
Нульхуыр
Нульшүгъель (Гуман)
Нулькууыр
Новохуыр
Няметахуыр
Паку (шөгөр ва хуыр)
Панадхуыр
Паланхуыр
Палас (а) (6 хуыр)
Партав (шөгөр)
Партизануба
Пелпеле
Пелер (4 хуыр)
Пелал (2 хуыр)
Пел (шөгөр ва 16 хуыр)
Пеленхуыр
Пелен Ятак
Пелазгар (гила Балазар)
Пелеккван (шөгөр)
Перишахуыр
Пиперхуыр
Пиперхуурун Къазмаяр
Пирал (2 хуыр)
Пичхал
Питидхуыр
Пиркъулиуба
Пиралидипел
Путкъян
Пуд тала
Пуд лагъай Келэ
Пуд лагъай Чехи Пел
Пуд лагъай Гавдишанипел
Пуд лагъай Къефледипел
Пуд лагъай Күнлүл
Пуд лагъай Ялама
Пулут
Планкент (Паланхуыр)
Ширихуыр
Шитчишкеле
Ракъин
Раттрапел
Рачабанхуыр
Регъвез (2 хуыр)
Регъульпел
Регымханахуыр
Регымуба
Рича
Рутар
Рут хъишлиах
Рутул
Рудран
Ругун
Рухун
Рүцүгъель
Рушан (2 хуыр)
Рушанипел
Рушар тала
Рукван тала
Рүцүгүл
Ручугъель (2 хуыр)
Рукагъель
Рүцүун (2 хуыр)

Санкъар
Салбанхуър
Сармаших
Салагъхуър
Салагъуба
Салманапел
Сардархуър
Сарсар
Сальян
Стальский
Сандухпел
Сагынлар
Сайтархуър
Сараг (2 хуър)
Сабируба
Самур (поселок)
Самурчай (поселок)
Сад лагъай Гаргар Келе
Сад лагъай Къефледпел
Сад лагъай Серкепел
Сад лагъай Келе
Сад лагъай Чехи Пел
Сад лагъай Гавдишанпел
Сад лагъай Рушарпел
Сад лагъай Мийсарпел
Сад лагъай Кульпунпел
Сад лагъай Күннт1
Сад лагъай Чинартала
Сад лагъай Чарахуба
Сад лагъай Къуъхуъруба
Сад лагъай Къваниципел
Сад лагъай Ялама
Сернегар (2 хуър)
Севреван
Сернятъ
Селимуба
Серкеп хъишлах
Сийидар
Синер
Силар
Сирт Енгидже
Силибир (3 хуър)
Сиртпел
Силибан (2 хуър)
Сувар Келе
Сурхуър
Сугърагъ
Султанкент
Сулут
Султануха
Суван тала
Сур тала
Суважал
Сувагар
Сусай хъишлах
Сувал (3 хуър)
Сувар (3 хуър)
Стал
Сталприн къазмаяр
Сталдихъ
Стлур
Стлуруба
Смугъул (2 хуър)
Советский
Тарнах (2 хуър)
Тарса (Терсепул, шегъер)
Тамун тала
Тагъаруба
Татархан
Талаляр
Тарат1
Текияр
Тистар
Тикъил
Тигъирхуър
Тигъирхуърун Къазмаяр
Тител
Тунпапал
Тунуг
Тура
Туругъ
Тупхуър
Тульхуър
Топчи
Торпагъкуърпув
Тркал
Тинг (2 хуър)
Тлатил
Тигъир
Тигъируба
Тигъир Къазмаяр
Тигъир хъишлах
Тигъиржал
Тигъиржалуба
Тигъиржал Къазмаяр
Тлури (шегъер)
Урсун
Урунчар
Уружба

М.МЕЛИКМАМЕДОВ.
(Гъуѓ ама).

2006

ЦИЙИ КОМПЛЕКСАР КАРДИК КУТАДА

Дэгэ чаварилай акъажунрал рикл алай лезгири сагъвал худай тақытдикай (спортидий) гилани гэгъеншдиз менфят къачузва. Гъавиляй Азербайжандин ва Дагъустандин лезги районрай эхиримжи йисара цүдэралди сейли спортсменар арадал атун душушидин кар туш. Къвери йисуз Кыблепатан Дагъустанда спортидих машгъул хүн патал са шумуд цийи объект кардик кутада. Стад Сүлейман райондин мөркэз тир Кыасумхурел спортдин чехи комплекс ачухарда.

Алай вахтунда Азербайжандин Кылар райононда дульниядин лап вини дережадин стандартын жаваб гудай олимпиадын комплекс эцигзана. Эцигунарзай касарих и комплекс 2006-ийсан эхирдалди эцигна күтэгдай ният ава.

ХҮРҮҮН МАЙИШАТ ВИЛИК ТУХУДА

2006-ийсан июндийн вацаа "Хүрүүн майишадиз кредит ахъяюнин ва ам вилик тухунин проект"дин къвед лагъай пай кардик кутада. Им акл лагъай чал я хыи, хүрүүн майишадих машгъул тир гъар са касдивай кредит къачуз жеда. И карда чи уылкведиз дульниядин Банкуни күмек гуда.

Идалай гъеъри "Хүрүүн инвестициян проект"ни къилиз акъудда. Цийи проекти чи Республикадин хүрүүн майишат мадни вилик тухудай мумкинвал гуда.

УРУСАТДИЗ ФИДА

Чин дуланажагь хъсанарун патал Урусадиз физвай чи ватанэгълийрин къадар къвердавай пары жезва. Исятда Урусада яшамиш жезвай Азербайжандин ватандашин къадар 2 миллион касдилай газаа я. Санлай абуру чин хизанрин игтияжар таъминарун патал гъар йисуз чи Республикализ 334 миллион доллар пул ракъурзана.

Къвери йисуз Урусада авай Азербайжандин агъалийрих и уылкведен ватандашвал къачудай мумкинвал жеда. И кардиг абуруз Урусада архайниндиз къалахадай къулагай шарттар яратмишда. Кыл акууддай касарилугузвайвал, 2006-ийсан къалахун патал Азербайжандай 30-40 агъзур кас Урусадиз фида.

КЪАРАЧИЙРИН ЙИС

И икъара Страсбургда дульниядин къаракийрин форум кыле фена. И мярекатдал къеъд авурул, исятда дульниядин 42 уылкведа 12 миллион къаракияр яшамиш жезва. Им абурун лакъаб я. Халкъдин халис тъвар ромал я. Ромалриз чин кылди гъукумат арадал гъиз къланзана. Къвери йисуз къаракийри и рекъяй чин алахъунар мадни артухарда. Гъавиляй абурух 2006-ийсан къаракийрин йис хыз къеъд ийидай ният ава. Кылди гъукумат яратмишун патал мярекатдин иштиракийри эхира къван женг чулагада лагъана къин къунва.

ЯР АЛАЙДИ, АУРАЛИ, ЯРАЛИ ЧИ СЕЙЛИБУР

■ Ватандин Чехи дяве къарагъай йисуз дульниядиз атай газаа аялриз хъиз Яралидизин четинвилерив аял, залай умъур къисмет хъана. 1941-ийсан 15-августдиз Кылар райондин Вини Тыгыржаларин хүрье дидедиз хъана ам. Зэгъметдадын диндал рикл алай, халкъдин манияр хурай чидай инсанар тир адан хуруулыгын яр. Адан буба Али лагъайта, гъах худай, къал алай гъар гъихътийн месэла хъайтлани ислэвилелди гъялиз алакъдай агъсакъал тир.

Вичин паб Фейзебанхъ галаз 25 йисуз умъур гъалай Алидих веледар аваачир. Садра гыкл ятланы хуруулын фекъиди ктаб ахъяна адаа лагъайт: къвед лагъай паб къачу, ви къисметдэд 7 аял ава. Ви гадайрик сад чехи алим жеда.

Ада фекъидин гафар кваз къунчтлани, гъуѓуунлай Фейзебанан меслэдтадли къвэд лагъай паб гъана. Шамсида адаа гыа фекъиди лагъайвал, 7 аял хана.

Ярали хизандин сад лагъай аял тирвилэй хайбуру адаа виридалайни газаа чан-рикл ийдай. Ам викер са хару гада тир. Ингэе гъвечий чавуз гуравий аватунихъдий адан са квачийт ам мектебдизин са йис геч ракъурна.

Къелунадлы вичин таяр-түшерин арада чешнэлтийн тир Ярали ширил рикл алаз чехи жезвай. Имни дульниядин къузындарин кар тушиг. Адан хуруулын Тыгыржалы "Эмиралидин шириар а чавуз газаа дэлгээ хуверин жемягтийн хурай чидай. Яралидийн Эмиралидилай чешнэ къашия азербайжан ва лэгэй чаларалди шириар хъизийн.

1959-ийсан Вини Тыгыржаларин хуруулын юкъваан мектеб тафаватлувилидий къуягийн ягъиль В.И. Ленинан тъварунийн галай Азербайжандин Гыкумадын Педагогикадин Институтдин химиядийн биологиядийн факультетдиз къабул хъана.

Институт тафаватлувилидий акаулттарийн адаа аспирантурада къелун теклиф авуначтлани, ам вичин къуьзүү дидедизин бубадын арха хүн патал хайи хурурзуз хъфена. Ингэе ина муаллимдиз игтияж авайтлани, ам хайи хурурзуз ярга тир Кузун Кышилахадий ракъурна. И мектебдээ сятар тымил тирвилэй ам спортидин ва манидин тарсарни гуз мајбүрнай.

Эхирни ада бубадин разивиледи аспирантурада къелун къетг авуна. 1965-ийсан Азербайжандин Илимринг Академийн талукуй институтда элекрохимиядийн рекъяй хяртамишунрив эгччина. Илимдин къалахадин реябердий вичай хъкьен къилиз акуудиз таахай тема адав вугана. Яралидийн 1930-ийсалай Бакудин йод заводдии менфяя къацуваа са акуудан серфелу түшүрүү технология цийи технологиядадий эвэз авуна къланзай. Ада и кар гъакысагүүлэдий къилиз акуудаа 1969-ийсан и рекъяй диссертация хвена, химиядийн илимринг кандидатвилин дөрөж къачуна. Адан илимдин къалахадар Бакуда, Москваада, Лондонда ви маса шегъерра чап жезвай. Я. Яралиеван илимдин нетижайри Америкадин, Германиядийн, Франциядин, Чехословакийдин, Румынайдин, Италиядин алмар вичих ялна. И нетижайрийз Бакудин, Нефтчаладин, Небитдагъыдин ва Троитскидин йод гъасылдай заводдии колективини чехи тир къимет гана ви алимдий арадиз гъай технологиядикай шумудын са карханайри менфяя къачуна. Ятланы Киевдин Иод-Бром Объединенийнин кыле авай касарилай цийи технология кардик кутунз манийвал гузай. Эхирни СССР-дин талукуй министерстводий и кардикай хабар къуна. Алим гъахыль тирди сүбүт хъана ви сифте яз Бакудин Иод гъасылдай заводдии цийи технологий кардик кутуна.

1989-ийсан Украинаадин Днепропетровск шегъерда докторвилин диссертация хвейи Ярали Яралиев умъурдий цийи шегъердий акуудаа. СССР чукъунихъ галаз алакъалу яз къиле физвай вакъиайри алимдин яратмишунризин таъсирна. И вакъиайри халкъарин милли руғыг хаж хуний

кумек гузай. Газаа инсанри хъиз Яралидин лэгэй халкъдин тарихдикай, адан чалакай, гележегдикай веревирдер ийиз башламишина.

Садра алымдин гылеле Магъачкъалада басмадай акъатнавай "Лэгистан" журналдийн сад лагъай тилит гъялан. Ана алупан графикадалди хъенвай дэгэ чаварин улубдин са чин чапнавай. Редактордий къеъд авунчайвал, са хачмазвидив гвай и ктаб гуѓуунлай Кылар райондин Хыилерин хуруулын алымдин гылеле гъяланай. Ахи Али Музыкум тъвар алай са арабистиди ктаб вичин тарабханада хвэнай.

Я. Яралиеван умъурдаа са шумуд душушидий чехи роль къугъувана.

Сад лагъай душиш. Алупан хъинрикай са хабарни аваачир Ярали Яралиевас гыкц ятланы гъа ктабдин чин къелун несеб хъана. Гуѓуунлай ада лэгэй чалалди хъенвай къадим ктабдин 50 чинин фото шикилар гылил авуна ви тэкст ачухарна. Гъа икл адан "Алупанская (Кавказско-Албанская)" письменность и лезгинский язык" (Махачкала, 1995) ктаб арадал атана.

И кардиг ам Къафъказдин албанар, абурун тарих, мedeniятдин гумбетар ба хъинар мукъувай чириз мајбур авуна. Мягтэдий жадай кар ам тир хъи, Алупандин тарих агъзур яисарий ал-цумзавайтгани, и чалалди газаа ктабар хъенвайтгани, 1937-ийсан Еревандин Матенадардин гылелин хатларин фондуунай жагъанвай алупан элифрилай, гъаклны 1948-1952 иясара Мингечевирдий жадай алупандин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1953-ийсан Еревандин ктабар хъенвайтгани, 1954-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1955-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1956-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1957-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1958-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1959-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1960-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1961-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1962-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1963-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1964-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1965-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1966-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1967-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1968-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1969-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1970-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1971-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1972-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1973-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1974-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1975-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1976-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1977-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1978-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1979-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1980-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1981-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1982-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1983-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1984-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1985-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1986-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1987-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1988-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1989-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1990-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1991-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1992-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1993-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1994-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1995-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1996-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1997-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1998-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 1999-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2000-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2001-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2002-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2003-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2004-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2005-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2006-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2007-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2008-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2009-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2010-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2011-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2012-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2013-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2014-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2015-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2016-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2017-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2018-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2019-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайтгани, 2020-ийсан Кыргызстанин гылелин хъинрикай са къадим ктабар хъенвайт

ЛЕЗГИНСКИЙ ИНТЕРНЕТ СЕГОДНЯ

Сегодня у нас в гостях руководитель Программы Госдепартамента США по развитию и обучению Интернету в Азербайджане Исраил Асалиев.

С 1998 года он занимал различные позиции в проектах, поддерживаемых азербайджанским правительством, Всемирным банком, USAID, UNESCO, ECA, ExxonMobil, UNOCAL, Statoil, посольством Японии.

В 2001 году получил степень магистра управления с отличием, завершив обучение в Азербайджанской Нефтяной Академии.

Победитель программы USAID Travel Grant Program 2001.

Автор и в 2002-2004 годах - руководитель проекта Первой электронной библиотечной сети в Азербайджане www.kitab.az, победителя конкурса WebMaster-2004.

Постоянный член Американского института управления проектами PMI USA (www.pmi.org).

Соучредитель и председатель контрольно-ревизионной комиссии организации GN (www.gn-az.org).

Член веб-академии NETTY (www.netty.az/academy).

Аспирант Института информационных технологий Национальной академии наук Азербайджана.

Преподает и консультирует по вопросам методологии и построения систем управления проектами, систем коммуникации, стратегического и оперативного управления.

Контактная информация:

Адрес: Улица Сулеймана Рагимова, 183, Баку, Азербайджан AZ1014; Тел: (99412) 499-29-93; E-mail: israil@iatp.az, israil@asaliyev.com.

ТЕМА ДЛЯ РАЗМЫШЛЕНИЯ

Благодаря возможностям Интернета лезгины всего мира могут общаться друг с другом, знакомиться с родной литературой и историей, с национальными традициями и обычаями, слушать мелодии и песни, изучать родной язык, знакомиться с творчеством поэтов и писателей. Не оспоримым преимуществом Интернета является то, что мы можем прочитать книгу, статью, научные труды на интересующие темы, не выходя из дома или в ближайшем компьютерном центре.

Присоединится может каждый - достаточно зайти в Интернет. Могу посоветовать знакомые мне ресурсы - это www.samur.info, www.kycap.com, lezzin.boxmail.biz, www.sharvili.com, www.lezgiland.net и respublika.pl/lezgi. Но эти ресурсы - на русском или английском языках. На лезгинском языке ресурсов в Интернете практически нет. Только веб-сайт села Ступар - www.stugag.com.

И, предоставляя лезгинам веб-ресурсы без лезгинской версии, мы фактически оказываем медвежью услугу - читаем о своей культуре, литературе, истории на другом языке, т.е. в итоге мы хоть и приобщаемся к своей культуре и истории, но неумолимо отдаляемся от своего языка.

Как говорил Гасан Алкадарви, "несколько роз не превратят степей в цветник".

УСЛОВИЯ ДЛЯ РАЗВИТИЯ

В Азербайджане Интернет поддерживается государством и является одним из инструментов демократизации общества. Программа развития и обучения Интернету, финансируемая Госдепартаментом США и реализуемая при поддержке азербайджанского правительства, ставит целью развитие национальных ресурсов. Только в рамках данной программы до сегодняшнего дня создано около 400 ресурсов на азербайджанском, русском и английском языках. Поддерживаются до 10 электронных библиотек, включая самую крупную в регионе - [kitab.az](http://www.kitab.az). Через многочисленные компьютерные центры в регионах обеспечивается бесплатное обучение и доступ к Интернету.

Благодаря созданию провайдеров AzTelekom и BakInter.net Интернет стал доступен во всех регионах Азербайджана. И население активно

использует эту возможность для получения информации и обучения. Сегодня в Азербайджане около 450 тыс. пользователей Интернета.

Гусар лидирует по числу интернет-центров в северном регионе Азербайджана: там 12 интернет-центров, в то время как в Хачмазе и Губе - только по 6 центров. В Губе и Хачмазе также имеется по одному бесплатному центру, доступному для всех желающих.

РЕЗУЛЬТАТЫ И ПЛАНЫ

Создание электронных ресурсов на лезгинском языке должно включать как перевод существующих сервисных служб на лезгинский язык, так и создание лезгинских образовательных и информационных веб-ресурсов.

К сервисным службам, которыми пользуются большинство посетителей Интернета, относятся электронная почта, поисковые сайты, библиотеки, форумы, чаты, гостевые книги. Для создания лезгинских версий этих служб необходимо перевести их содержание на лезгинский язык. В первую очередь необходимо перевести наиболее используемые ресурсы (например, www.gmail.com, www.google.com и другие). Также необходимо обеспечить перевод уже существующих образовательных, культурных и просветительских веб-сайтов на лезгинский язык (например, www.sharvili.com и www.lezgiland.net).

Другим направлением развития лезгинского Интернета является работа по созданию электронных библиотек на лезгинском языке. Первый шаг уже сделан - сейчас идет работа по переводу электронной библиотечной сети www.kitab.az на лезгинский язык. Этот ресурс был выбран не случайно: kitab.az - самый посещаемый библиотечный ресурс на Кавказе (около 400 посетителей в день, из них из Азербайджана - 43%, России - 34%, Турции - 7%, стран Европейского Союза 5%). Библиотека kitab.az содержит более 3500 публикаций около 100 авторов и объединяет каталоги 10 вузов Азербайджана, библиотеки Академии наук Азербайджана и 8 частных библиотек.

В рамках электронной библиотеки писателям, поэтам и ученым будет оказана поддержка для создания персональных электронных библиотек и предоставлены индивидуальные адреса - kitab.az/Ф.И.О. автора.

Что касается авторских прав, то

по желанию авторов их книги будут защищены от копирования и распечатки. Кроме того, персональные библиотеки помогут авторам с реализацией их книг. Для желающих приобрести книги в персональной библиотеке автора будут выставлены контакты автора и информация о местах продажи.

Следующим шагом является создание лезгинской национальной электронной библиотеки club.net, которая объединит все материалы на лезгинском языке и о лезгинах на других языках.

ОБРАЩЕНИЕ К ЧИТАТЕЛЯМ

У вас есть возможность внести свой вклад в создание лезгинской электронной библиотеки. Просьба, если вы располагаете лезгинскими публикациями, принести их в редакцию газеты "Самур" или по одному из адресов, указанных ниже. Книги и другие материалы будут возвращены в течение месяца.

По вопросам размещения своих материалов в Интернете и бесплатного обучения можно обратиться по следующим адресам:

Губа, ул. Фаталихана, 4, Губинский филиал Азербайджанского педагогического университета, тел. (0169) 5-20-92; администратор центра IATP: Фаик Бекиров, faig@iatp.az

Хачмаз, ул. Гейдара Алиева, 6, Центральная библиотека; администратор центра RLIC: Эльбрюс Аскербейли, rlic.xachmaz@gmail.com

Габала, ул. И.Гутгашыны, 12, Центральная библиотека; администратор центра RLIC: Ильхам Ахмедов, rlic.gebele@gmail.com

Сумгайт, ул. Свободы, 6, Детская библиотека №12, тел. (018) 646-13-96; администратор центра IATP: Сона Омарова, sona@iatp.az

Баку, ул. С.Рагимова, 183, Американо-Азербайджанский образовательный центр, тел. (012) 499-29-93; администратор центра IATP: Ляман Алиева, lyamat@iatp.az

Гусар, ул. Г.Мамедова, 24, тел. (050) 633-67-50, интернет-центр при Гусарском филиале Ассоциации предпринимателей Азербайджана, Фазиль Махмудов.

По вопросам работы с этими центрами вы также можете обратиться напрямую ко мне: (994 12) 499-29-93, Исаил Асалиев, israil@iatp.az

2006

НОВЫЙ ПЛАН ДЕЙСТВИЙ

Совет Европы готовит план действий для Армении, Азербайджана, Грузии, Молдовы и Украины. Об этом заявила замгенерального секретаря Совета Европы Мод де Бур-Буккико, выступая в Брюсселе.

"Мы стараемся помочь этим странам в разработке новой политической стратегии, что должно способствовать их устойчивому развитию, укреплению демократии и развитию гражданского общества", - отметила она.

Данный план действий известен под названием "Киевская инициатива".

ЕВРОКОМИССИЯ НАПРАВИТ ТЕХНИЧЕСКИЕ МИССИИ

Еврокомиссия направит в ближайшее время в Азербайджан, Грузию и Армению технические миссии для обсуждения вопросов подготовки разработки планов действий по сотрудничеству между Евросоюзом и этими государствами. Об этом сообщила еврокомиссар по международным делам и европейской политике соседства Бенита Ферреро-Вальднер. По ее словам, по возвращении эксперты проинформируют Совет ЕС о готовности стран Закавказья к разработке двусторонних планов действий.

КРЕДИТ ВСЕМИРНОГО БАНКА

Завершился визит в Азербайджан миссии здравоохранения Всемирного банка. В рамках визита состоялось обсуждение проекта в области здравоохранения, который в будущем будет осуществляться в Азербайджане. В процессе обсуждения состоялся обмен мнениями о будущем системы здравоохранения, выбора модели здравоохранения и содействия в этой области. Как сообщили из банка, новый проект будет подготовлен в будущем году и будет крупнее осуществляемого в настоящее время проекта. Отметим, что Всемирный банк выделил на осуществление указанного проекта в области здравоохранения Азербайджана кредит в размере 5 миллионов долларов США.

ОЖИДАЕТСЯ ПОВЫШЕНИЕ АБОНЕНТСКОЙ ПЛАТЫ

Согласно новому предложению, повышение тарифов будет фиксированным, но напрямую будет зависеть от пользования абонентами услугами международной телефонной связи. Министр связи и информационных технологий Азербайджана Али Аббасов отметил: "Это будет очень выгодно самим абонентам. Плата за международные телефонные переговоры для них будет снижена в 3 раза, а абонентная плата будет увеличена. Плата для абонентов, не пользующихся услугами международных и международных переговоров, останется прежней.

ЭТО ИНТЕРЕСНО

ПРОКЛЯТИЕ МАУНА-ЛОА

Один из самых необъяснимых случаев, с которым пришлось в XX веке столкнуться ученым, связан с вулканом Мауна-Лоа, расположенным на Гавайях. Согласно поверьям местных жителей, любой, кто взьмет вулканические камни, рискует разгневать богиню вулкана Пеле.

Летом 1977 года Ральф Лофферт, его жена и четверо детей, проживавшие в Буффало (Нью-Йорк), проигнорировали это предупреждение и при-

тачили домой "проклятые камни". Несчастья начались немедленно. У одного из мальчиков случился перитонит, затем он перенес операцию на колене и сломал запястье, второй вывихнул лодыжку и сломал руку, третий заразился глазной инфекцией, их сестричка выбила зубы при падении. В июле 1978 года испуганные родители отправили камни обратно на Гавайи, но несчастья продолжались. Наконец один мальчишок, Марк, при-

знался, что хранит у себя несколько камней, их отослали на остров, только после этого несчастья прекратились.

Как признается Джон Эриксон, натуралист из Вулканического национального парка на Гавайях, "ежедневно я получаю до 40 пакетов камней, возвращенных испуганными туристами, которые взяли их домой". Рационального объяснения происходящему до сих пор нет.

Единственная красота, которую я знал, это здоровье.

Г. Гейне.

ЧТОБЫ СБЫЛИСЬ МЕЧТЫ

■ Начну с того, что мне просто не верится, что в первых числах, наступающего года, точнее, 1 января нашему студенческому товарищу Мамедаге Сардарову исполняется 65 лет. На самом деле, удивительно быстро прошли эти годы. Как будто мы совсем недавно поступали в институт, слушали лекции преподавателей, проводили интересные вечера и "огоньки", всей группой ходили в кино, на концерты и спектакли.

Мамедага, как комсорг группы и член комитета комсомола института (тогда он назывался институт языков имени М.Ф.Ахундова), являлся инициатором и организатором многих наших мероприятий. Свидетельством его активности являются оставшиеся фотооткрытки, где отражены моменты, когда он поет в институтском хоре, репетирует в танцевальном костюме, или скажем, патрулирует с группой товарищей как народный дружинник. Он еще успевал подрабатывать в ночное время, так как стипендии ему явно не хватало.

После окончания института М.Сардаров год служил в армии, где был избран замсекретаря комитета комсомола части. Затем несколько лет преподавал русский язык и литературу в школах Исмаиллинского и Гарадагского районов.

Все же любовь к общественному работе привела его на комсомольскую работу. Он около десяти лет работал завотделом, первым секретарем Гарадагского райкома комсомола г.Баку и в ЦК комсомола республики.

Организаторские способности, простота и широкий кругозор помогали ему всегда находиться в центре внимания, своей искренностью и остроумием привлекать внимание окружающих. К примеру, в 1983 году, когда наша группа собралась отмечать 20-летие своего выпуска, собравшиеся в ресторане старого "Интуриста", в том числе приглашенные на торжество бывшие ректор и секретарь парткома, ныне покойные Мамедов Гулам Керимович и Муслюмов Ибрагим Сафар-

вич единодушно избрали тамадой Мамедагу Сардарова.

А вот подготовку к 40-летию нашего выпуска он целиком взял на себя и, имея за спиной большой опыт общественной и аппаратурной работы в Комитете народного контроля и Кабинете министров Азербайджанской Республики, заблаговременно создал оргкомитет, распределил обязанности среди его членов.

Это торжество, которое состоялось 27 июня 2003 года во Дворце "Гюлистан", нам запомнилось на всю жизнь. Каждому из участников достались видеокассеты и фотокарточки на память от этой незабываемой встречи. Немаловажное значение тогда имела и такая фантазия М.Сардарова. В конце мероприятия он раздал присутствующим по экземпляру заранее составленного списка приглашенных и попросил каждого огласить дату своего

рождения и номера телефонов, чтобы все записывали и дальше продолжали между собой контакты.

С того времени каждый из товарищей не забывает поздравлять других с днем рождения и прочими знаменательными событиями в жизни. Именно упомянутый список помог мне вспомнить о дне рождения нашего друга Мамедаги и написать эти строки. Честно говоря, в этой суетливой жизни каждый из нас нуждается в добром слове, во внимании.

Без преувеличения хочу отметить, что Мамедага муаллим как представитель азербайджанской интеллигенции в своей жизни достиг немалого. За годы работы в центральных органах он внес свой вклад в достигнутые общие успехи республики в советский период, осуществление демократических преобразований после приобретения ею независимости и суверенитета. Побывал в около десяти зарубежных государствах, принимал участие в международных конференциях и совещаниях, посвященных проблемам беженцев и миграции.

После перехода на работу в системе Академии наук в качестве научного сотрудника Института философии и полито-правовых исследований он взялся за исследование уже знакомой ему темы "Миграционные процессы в Азербайджане", являющейся очень актуальной для нашей республики. Под таким названием вышла из печати его монография. Написанная им диссертация представлена к защите, которая состоится в ближайшее время.

М.Сардаров является членом Объединения журналистов Азербайджана, регулярно выступает в республиканских газетах и журналах. Его перу принадлежат 15 научных и более ста публицистических статей. Им издан сборник статей и очерков под названием "Оз юлум-диюз юлум" ("Мой путь - верный путь"). Он попробовал себя и на стихотворном жанре. Недавно вышла из печати его книга сти-

хов "Махаббат рамзи" ("Символ любви"), посвященная покойной супруге, которую он безгранично любил. Кроме того, он является редактором-составителем и переводчиком ряда книг и брошюр.

Все это говорит о многогранной, содержательной трудовой деятельности нашего товарища и коллеги. Недаром, где бы он ни работал, за свои деловые и человеческие качества пользовался уважением и авторитетом.

Хотелось бы отметить еще и то, что М.Сардаров неоднократно избирался в руководящие выборные органы, был награжден Почетной Грамотой Президума Верховного Совета Азербайджанской ССР, медалью, нагрудными знаками "За активную работу в комсомоле" и "За многолетнюю и безупречную работу в органах народного контроля".

Мамедага муаллим - отец трех сыновей, всем им дал хорошее воспитание и создал условия для получения высшего образования. У него растут два внука, которых он очень любит. По натуре он - человек честный и гуманный, всегда на стороне истины и справедливости. Он высоко ценит красоту души человека, желает, чтобы всем людям жилось хорошо. Его любимая фраза: "Я счастлив тогда, когда счастливы окружающие меня люди". В этом духе с ранних лет его воспитали по-коинские родители из далекого села Геда-зейхур Гусарского района, где он родился и вырос.

В заключение мне хочется от имени наших сокурсников и от себя лично поздравить дорогого нам Мамедагу Ахмедкэrim оглу Сардарова с 65-летним юбилеем со дня рождения, пожелать ему доброго здоровья, благополучия, творческих успехов, чтобы сбылись мечты, оставшиеся в его душе.

**Тамилла Халилова,
доктор филологических наук,
профессор, зав. кафедрой
русского языка Азербайджанского
Медицинского Университета.**

■ Дегъ чавара лезгирихъ са магъал авай лугъуда. Тебиатди вири иервенирни къуйлавилер бахшнавай и чилиз. Генг ялахар, мублагъ никлер, къацу тамар ярашух тир и чайрин. Шуршур булахрини йигин вацъари чан гъидай чувллерал. И магъалдин багъларайн саларий яиса къедвада бегъер къватдай инсанри. И магъалдин инсанар халисан дезги суй авай, сагълам, виклэгъ ва мердбур тир. Яргы ульмуярар гъалдай абуру. Къени къилихрин, чина дайм хъвер авай, къал-макъал, шел-хвал, яганатарни, сепарар вуч ятла тийижир инсанар тир абуру. Рикл тлардай гафар лугъудачир садсадаз. Сизиз къай гудачир, хъел алладардакир. Фур эгъульдачир сада масадаз.

Мад са къетленвал авай и инсанрихъ: гаф чинал лугъудай, ялтахвилер чидачир. Вири инсанриз са виляй, жуванбуруз хъиз килигдай. Вилерад къенкъвер авун, къисас къаҳчун вуч затл ятла чидачир абуру. "Чарад", "патанди", "такхайди" хътиң къатчунарни авачир и инсанрихъ. Сад-садаз хайбуруз хъиз икрамдай. Са къвалин шадвилер элдин шадвилериз, са хуърун мелер халкъдин мелериз элкъведай ина. Ава къван суварар вуч тир абурухъ! И суварар тъун-хъунради въз, демеради тафаватлу жедай. Ахътин въз авачир хъи, эл санал къвати хъана манирални къулерал илиг тавурай. Нисинлай къуланфералди давам жедай мярекатрик жегъиль, къузызд та-ланна вири эгечдай.

Мехъярар лагъайтла, гзаф гурлуда-каз къиле фидай ина. Элдин рикл алай и мярекат ирид юкъузни ирид юйиз къиле фидай. Щий хизандиз гъэр са касди алакъдай къумек гудай. Са гафуналди, хукунин въз, руындин къайгъудик жедай инсанар.

Баркаванар лугъудай и элдиз маса тайифайри. Абуруз икрамдай, абурукай вил къагъдай, абурукай киччедай, абурувай чирдай патанбуру. Къунин магъал-рай и элдин суракъда аваз гзаф инсанар къеведай. Баркаванрини абуру чин адег-ради къабулна, алакъдайвал гъурметар авуна рекъе твадай. Баркаванрикай гъей-ранвиледи рахадай абуру чин жемятриз. Абуруз дишегълиярни итимар хъиз кичтийижирбур я, гъавиляй абурун хура са душмандинай акъвазиз жезвач лугъудай.

Магъалда лагъайтла, хъсан инсанар хъиз писбурни авай. Масабурун хъсан икъял, алакъунрал, къени краарал пехил тир ксарав и гафар агакъайла абуру хъин-

ляй пъзарар жакъвзвай. Баркаванри пер хана, абурукай къисас къаҳчун герек я лугъувай бед ният ксари. Чукватлар тъвар алай тайифадин къилевайбур гъаихътин ксар тир. Чипхъ ялдай, чехигъвчид тийижир, тарифдал рикл алай ксар тир абуру. Абурун нефсинин къативилерий, чуру ниятирай баркаванарни хабардай тир.

Чукватларин къарай фадлай атланвай. Абуру ара датлан баркаванри къар тупталай ийизвай. Абуруз басрух гана баркаванар арадай акъудиз къланзай. Гъа икл и магъалдин къиле авай касди садра вичин гъилибанар санал къватна лагъана:

- Къедилай чи виридалайни чехи душманар баркаванар я. А тайфа

магъалдиз фирай ва чин ниятар къилиз акъудун патал гъана амуъкрай.

Баркаванри тъвар-ван авай багъманчири мугъманар чин къвалериз или-фарна. Багълар кутадай, абуруз къуллугъдай, бул бэгъер къаҷудай сирер чирзайвай абуру мугъманриз. Мугъманри лагъайтла, веरчи гафаралди, мили ихтилатради яваш-яваши инин инсанар чипхъ ялзайвай. Абуру баркаванри риклер шаклувилин тумар пазвай. Садаз мулькудакай рахаз, усаларзайвай.

Сифте чавара ихътин гафар садани кваз къазвачир, куъз лагъайтла масадан аксина рахан, шел-хвал ийин, наразивилер къалурун хас къилих тушир баркаванриз. Анжак миян чиле къени тумуни

анжак чукватларин чуру нияти дериnidиз пун вегъенвай. Акъуллу ксар тъимил амай, гзафбур мидявилин рекъе гъатнавай.

Виликан девирринг шадвилерни садвилер амачир баркаванрихъ. Гила абуру фад-фад начагъ жезвай, фикиррни хажалатри штумарнавай инсанри эвелан хъиз рикл азл къвалахзамачир. Гзаф инсанар жегъилзамаз рекъизвай. Эвелан суй, сагъламвал амачир абурухъ. Гзафбурун риклер пехилал лугъудай гулягъ тъатнавай. И гъулягъди хъсанвилихъ въз. Эвелан мелер, межъярар, суварар, шад межлисар амачир. Инсанри чине гъиле гъатай ризки мукъва-къилибурукай, ярар-дустарикай чинеба нез башламишнавай. Табни гъиле гъаким хъванвай инсанри риклериз.

Вад ийс алатайла чукватларин къильвай касди гъилибанар мад гъилера къунши магъалдиз ракъурна.

Гъилибанар финни хтун сад хъана. Абуру:

- А къез чидай баркаванар мад амач, - лагъана вилеради акур крарикай ихтилатра чукватлариз. Абурун къиле авай касди спелрэ звер гана:

- Къун са акъван архайнин жемир, инжилувилер гатун марфар хъиз фад алатдайди я. Шаклувилерни яргъял фидайди туш. Гила къуне баркаванрина арада душманвили тум цуз! Акъл ая хъи, арада мидявилин гъатрай, къалар кими тахъурдай.

И гъилера гъилибанриз баркаванри арада къвалах тухун са акъван четин хънанч. Магъалда ахътин гъулгъула гъатна хъи! Баркаванар пайи-пайяр хъана. Гъа ихътин татуягъилерни менфт къаҷур чукватларин чехи къушун къватна баркаванрил вегъена.

Са береда са чиб чил хъун патал вири сад хъиз къвачел къаражазвай баркаванри парабурун рикле хайи ватан, хайи чил хуънин гъиссер амачир. Гъавиляй чехи магъал чин пашук кутуна чукватларин.

Чанда кичч авай мутлъгъ лукълариз элкъвенвай баркаванар. Чеб-чепл элкъвенвай абуру. Абуруз маса душман гекрэмачир. Са бередилай баркаванри риклер аллатна. Гила абуруз къунширии барзованар - чиб маса гудайбур лугъувай...

Седакъет КЕРИМОВА.

ВАРЗАВАНАР

мультъгъарна къанда, тахъайтла абуру чи чилерал вегъеда.

Гъилибанрикай сада вичин фикир ачухар:

- Баркаванрикай квехъ авай чирвилер дузызбур я. Амма квэз чир хъун герек я хъи, абуру садран маса чилерал вегъеди туш. Чипхъ басрух гайла, къарихъ галаз санал дишегълий, къузызбуру, аялрини яракъ къуна хайи чилер хуъда.

Чукватларин чехиди хъульбара:

- Заз а къар чин тийиз туш. Ингъе мердвал немердвалин, къеълавал къагъалвилерин, гъаҳъ табдин, хъсанвал писвилини къумекдади мультъгъарни жеда. И къар къиз акъудун патал гъаклни амалдарвал герек я. Амалдарвилин гуж паря я. Къенин йикъялай къуне баркаванар сад-садавай къайи ийидай рекъер жагъуру. Абуру арада мидявилерни душманвили турна къланзай.

Эхирни чукватларин ихътин икъардал атана: са шумуд кас багъманчилини сирер чирунин багънадалди къунши

"САМУР"ДИН МЕКТЕБ

ЧАЛ КІАНАРЗАВА

Кылар райондин Кичан хуърун агъсакъал Гъемдуллагъ Велиметова муаллимвиле къвахиз 50 йис тамам хъанва. 1956-йисуз Къубадин Педмектеб акъалтларай ада шумудни са йисара гъя райондин хуърера муаллимвал авуна. 1972-йисуз хайи хуъруз хтай Гъ. Велиметова къедалди ина къвахазава. Синифдин муаллим тир ада гъакъни лезги чалан тарсар гуз, хайи чал аялриз къанарзава.

Алатай йисан нетижайрай мектебдин виридалайни хъсан муаллимдин тъварцлиз лайихлу хънавай Гъемдуллагъ Велиметовал муаллим юлдашири фад-фад меслят гъида.

• • •

Инсандин къиметлуval
адаз авай чирвилер я.

Лезги халкъдин мисал.

РИКІЕЛ ХУЬХ!

АКАТАЙВАЛ КХЫМИР

"Самур"дин мектебдиз чаар ракъурза-
вой са бязи аялриз наречияр кхъидай къайдаяр хъсандиз чизвач. Гъавилий абуру наречияр акатайвал кхъизва. Агъадихъ чна наречияр кхъидай къайдаяр гузва.

1. -к (а) суффиксдин күмекдади са слогдин тъварцлизвэрин дубрикай тукъуыр жезвай наречияр эхирда -а авачиз кхъида: **иқл**, **акл**, **гъакл**, **гъынк**? Анжак ихътин са наречие эхирда -а аваз кхъида: **сақла**. Гъя ихътин суффиксдин күмекдади прилагательнийрин ва къве слогдин тъварцлизвэрин дубрикай тукъуыр жезвай наречияр эхирда -а аваз кхъида: **чұруқла**, **къеникла**, **шайникла**, **ма-сакла**, **виликла**, **атлакла**, **агъакла**.

2. Тъварцлизвэрин, числительнийрин ва маса чалан паярин дубрикай арадиз атанвай сложный наречияр киклана кхъида: **садлагъана**, **исятда**, **гъасятда**, **сенфиз**, **гиламаз** ва мсб.

3. Са диг тикрар хъана арадиз атанвай наречияр дефиксдади кхъида: **гагъ-гагъ**, **ий-салай-ийисуз**, **къулу-къулухъ**, **къвалба-къвалба** ва мсб.

ЧИ ДАГЪЛАРИН ТІВАРАР

Чехи император I Пйотра гъеле 280 йис инлай виллик дагълавай, лезгийрин улыкве мублакъ чилерални вацаралди, генг яйлахрални дагъларалди машгъуртири. Амма къвердавай чапхунчийри чи чайкирин тъварар, гъабурукай яз са бязи дагъларин тъварарни дегишарна. 1874 ва 1892-йисара лезги хуърера хайи урусрин академикар А.Беккера ва А.Пастухова гайи малуматрив гекъигайта, гиylan Базардузъуз дагъдин халисан тъвар Гедик я. И гъакъиндай 1874-йисуз Къуруш хуъре хайи А.Беккера малумат гузва. А чавуз хуъре адал 17 йисуз Иркутскда сұргуында хънавай, урус чал чизвай са къульзек гъалтна. И къульзуда дагъдин халисан тъварцикай гегъенщиз малумат гана ва "Базардузъуз" урусли эцигнавай тъвар тирди малумарна. И гафар хуърун 150 ва 140 яшар авай къве агъсакъалдини тестикъарна.

А.В.Пастухова "Кавказ" журналдин 1893-йисан 72-нумрада чал хъайи вичин "Поездка по высочайшим селениям Кавказа и восхождение на вершину Шахдаг" тъвар алай макъалада Шалбуз дагъдин халисан тъвар Эренлар тирди къалурнава. И гъакъиндай адал 112 йиса авай Гъажимурладагъя Мурдан хчи, 110 йиса авай Поль Ильясан хчи ва вичин 105 яш тир Агъмед агъади малумат гана.

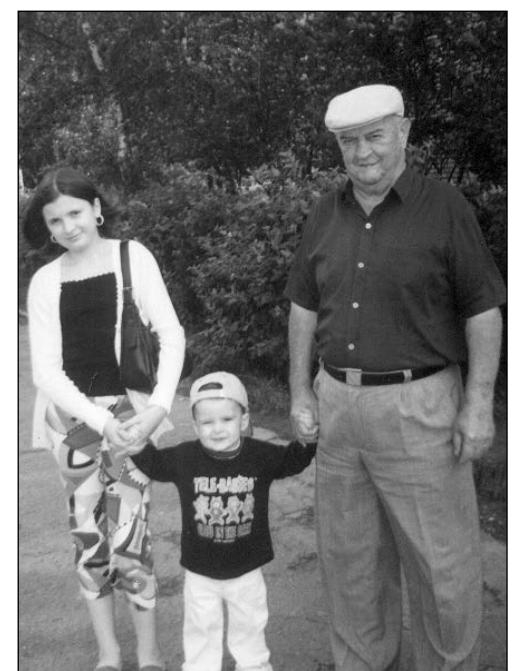
УСПЕХИ ЮНОГО КОМПОЗИТОРА

Имя Фидан Самедовой, несмотря на ее юный возраст, уже известно среди музыкальной общественности города Могилев республики Беларусь. Она - неоднократный победитель музыкальных конкурсов районного, городского и областного масштаба. В прошлом году Управление культуры Могилевского горисполкома наградило дипломом второй степени учащуюся ДШИ №2 победителя городского детского фестиваля-конкурса "Музыкальная капель" в номинации "Фортепиано". А в этом году Фидан стала победителем областного этапа VIII Международного конкурса юных композиторов имени Ю.Д.Семеняко.

За отличные успехи в учебе и за высокий уровень исполнения и активное участие в

конкурсах и концертах юный композитор часто награждается почетными грамотами и дипломами. Фидан серьезно относится к музыке, хочет стать профессиональным композитором. А на семейных праздниках и для друзей она с удовольствием исполняет родные лезгинские мелодии. Сейчас Фидан проживает в Баку, учится в 7-ом классе Банской гимназии искусств.

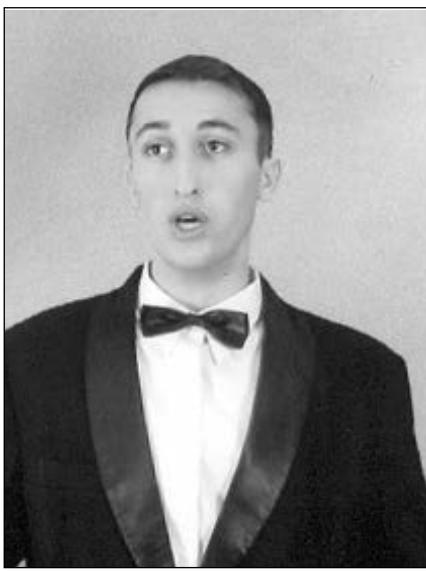

QALİBLƏR

Bir neçə gün əvvəl R.Behbudov adına Mahni Teatrında "Azərbaycan-Vətənim mənim" mövzusunda vətənpərvərlik mahnları müsabiqəsi keçirilmişdir. Azərbaycanın Gençlər, idman və Turizm nazirliyinin keçirdiyi bu tədbirdə çoxlu ifaçılar arasından seçilmiş 20 istedadlı gənc müsiqiçi iştirak etmişdir.

Beş nəfərin çıxışı daha çox fərqlənmişdir. Onların arasında Cəvahir Abdulova və Rəşad İbrahimov da vardır. Ən çox alqış qazanan da Cəvahirin ifa etdiyi "Azərbaycanım" (Musiqisi Faiq Süceddinovun, sözləri İsmayıllı Dadaşovun) və Rəşadın oxuduğu "Qərib eldən gələn qonaq" (Sözləri və müsiqisi Sədaqət Kərimovanın) mahnları olmuşdur.

ГАФАЛАГ

Куркутл, кикрам - гирде, керкил
(Кицарин Тигъиржал
ва Стлур хуъера икъл лугъуда)

Квач - какаяр хуън патал къамишикай
хранвай къаб.

Кутлал - тъваларикай раснавай,
малариз ем гун патал тадай зат!

Кламп, гиламп - турп

Нере - гими

Хивеңл - къацу чичег

Цирицилар - смородина

Стун - бык

Чахма - зулун чуъхверар

Цум - берцовая кость

Ципрепидин тар - чуулав тутун тар

Хумрав - хурма

Хума - грипп

Суй - характер

Дөгье - цульер

СҮМГАИТВИЙРИН МЯРЕКАТАР

ГАЗЕТ КХЬЕНА

Ийкъара "Самур" газетдин колектив Сүмгait шеърдə яшамиш жезвай лезгийрин векилрихъ галаз гүрүшмиш хъана. И мярекатдиз сумгaitвияр фаддай гъазур жезвай. Чеб эхирим-

жи йисара Бакuda кылы физвай лезги мярекатрикай къерехда амукъзавай абурухъ Сүмгaitdani konçtertar, poziyidin nijanjiy, ktabrin prezentiçayr va maso tedibirar teşkilday nijatara ava. И тедбири гъабурукай яз арадал гъанвайди тир. Абуру гъаклни "Самур" газет кхъин къет авунвай.

"Самур" газетдин кылин редактор С.Керимовадин регъбервилик кваз Сүмгaitdani feini tedibir riklel alamukъdaydi xhana. Мярекат арадал гъунин карда менежер Эсмира Къазиагъмеводади rедакцияdini kollektivdiz muküuvay kъumek gana. Санал kъvatl xhaila xayi чалал раҳаз, xalkъdin mанирихъ яб акалздавай хайбур газфни-газф шад хъана. Xalkъdin arada chipix чехи гъуъмет авай Бажиханум Isaeva, Къорхмаз Элияров, Ималеддин Нуралиев, Седакъет Абдулкеримова, Айбениз Isaeva xytin chi watanegъliyri mejhiss madin gurlu avuna.

Бажиханум Isaevadi kledai shiirar, Rosa Gъajimurdovadi lagъai maniyiar viridan riklai xhana. Axlha мярекатдин viridalayni tur vaht alukuna: хайбуру dem kutuna.

Эхирда virida "Самур" газет кхъena va i kar Сүмгaitda яшамиш жезвай chipin muküva-kyiliyirin, jaar-dustarin kumekdallidi davamarnda lagъana gaф gana.

Мярекатdal С.Керимовади сумгaitviiyiz vichin ktabar bagъishna.

ЖЕГЬИЛРИН ДЕМ

Алай йисан 25-dekabrdiz Сүмгait шeъyerdin "Къызлар булагы" tavhanada лезги жегъилрин "Дем" кыле фена. Бакудinни Сүмгaitdin instituttra k'elzavay ruşarhni gadaяr sanal k'vatlai и мярекат Ризванan Шамила кыле tuхvana. И карда aburuz Эльвина, Абдула wa Tarlanan kъumek gana. Лезги makъamral rikl alay жегъилар ina sifte яз teşkil xhaji "Дем"iniilai рази амукъна. Ina aburuh chpin alakъunaр kъalurdai mumkin-vilər xhana. Эльвина авур пластикадин куыл illaki xъsandı tır.

"Дем" aрадиз гъайбуру Bakudaini mutgumanriz evnernavay. "Сувар" gruppidin solistlar Leyla, Saripa, Farid va Megъmanan kъulunal viri gъeyran xhana. Rozadi жегъилriхъ galaz sanal chi xalkъdin maniyiar lagъana. Эсмиради жегъилrizi chi kъadim "Эверун" Tavar alay kъulunakay chirviler gana.

"Самур" газетдин кылин rедакtor С.Керимовади лезги Чалалди tuхvai viktorinayr viridan riklai xhana. Ada gъaklini kъulunerual tafafavatluy xhajiburu prizar gana.

"Самур".

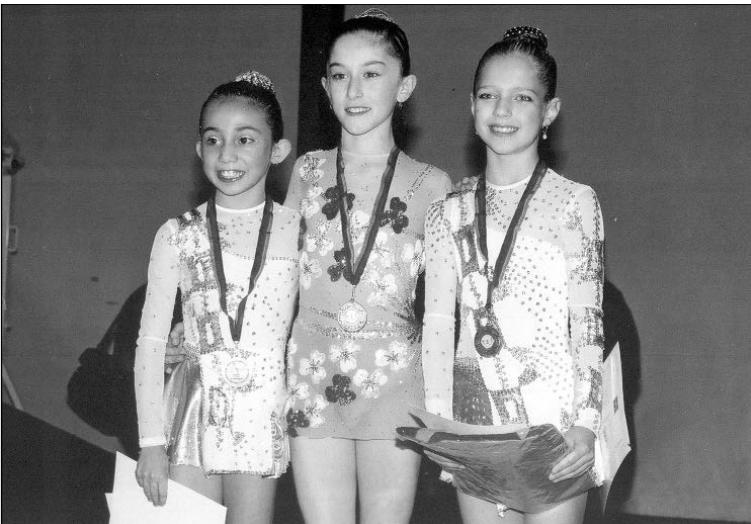
İKİNCİ QIZIL MEDAL

İştedadlı gənc gimnast Aelita Xələfovənin uğurları getdikcə artır. Bir il əvvəl, 2004-cü ilin dekabrında bədii gimnastika üzrə XI Aərbaycan çempionatında qızıl medala layiq görülmüş Aelita yeni qələbəsi ilə minlərlə azarkeşini sevindirmişdir. Əslən qusarlı olan valideynləri qızın qələbəsini qanunauyğun hesab edir. Azərbaycan Milli Aerokosmik Agentliyində işləyən anası Şahnişə Xələfova deyir:

- Otən müddətdə qızım yarışlara ciddi hazırlaşdı. Onun zəhmətkeşliyini və qələbəyə inam hissini xüsusi qeyd etmək istəyirəm. Məhz bu keyfiyyətlər ona 2005-ci ilin dekabrın 7-də Bakı Olimpiya Kompleksində keçirilmiş bədii gimnastika üzrə XII Azərbaycan çempionatında yeni qələbə qazandırdı və o, ikinci dəfə qızıl medala layiq görüldü.

Həqiqətən də çəkilən zəhmət hədər getmir. 1994-1995-ci il təvəllüdü gimnastlar arasında çoxnövçülük üzrə yarışlarda 48,15 xal toplayan Aelita Xələfova həm Bakı, həm də Azərbaycan birinciliyinin qalibi olmuşdur. Ona yeni uğurlar arzulayırıq!

Malik MƏHƏMMƏDOĞLU.

"СУВАР" ГОТОВИТСЯ К СВОЕМУ ЮБИЛЕЮ

Известный лезгинский ансамбль "Сувар" готовится к торжественному вечеру, посвященному его 10-летнему юбилею, который пройдет в одном из концертных залов столицы нашей республики в феврале 2006 года.

Полным ходом идет подготовка к торжеству, которое будет насыщен сюрпризами. Программа будет насыщена лезгинскими песнями и танцами. Солисты выступят в ярких национальных костюмах, что придаст вечеру праздничное настроение.

По просьбе зрителей уже принимаются заявки на приобретения билетов.

Оргкомитет будет признательен всем, кто окажет помощь коллективу идеями, морально и материально.

По всем вопросам обращаться по тел: 432-92-17.

САМУР

Главный редактор
Седагет КЕРИМОВА

Адрес редакции:
AZ 1073 Баку, Метбуат
проспект, 529-й квартал,
Издательство "Азербайджан",
этаж 3, каб. № 101.
e-mail: samur@nm.ru
http://www.samur.info

Расчетный счет
26233080000
Капитал банк г.Баку
1-й Ясамальский филиал
код 200037
ВОИН 130024708

Газета
зарегистрирована в
Министерстве печати и
информации
Азербайджанской
Республики. Рег.№ 78

Индекс: 5581
Тираж: 2400

Тел: 432-92-17,
(850) 320-74-05